

Eduardo Galeano

Latin Amerika'nın Kesik Damarları

Türkçesi: Roza Hakmen, Attila Tokatlı

Deneme

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Fırtınanın Bağrında Yüz Yirmi Milyon Çocuk	13
---	-----------

BİRİNCİ BÖLÜM

Toprağın Zenginliği İnsanın Yoksulluğunu Doğuruyor	23
---	-----------

I. Altın Humması, Gümüş Humması

Kılıç kabzalarındaki haç işareti	25
Tanrıların gizemli silahlarla geri dönüşü	31
“Aç domuzlar gibi saldırıyorlardı altına”	35
Potosí'nin göz kamaştırıcı yanları: gümüş döngüsü.....	37
İnek İspanya'nındı, ama sütünü başkaları sağlıyordu	40
At ile atlı arasında rol dağılımı	48
Gümüş döngüsü: Potosí'nin yıkıntıları	53
Kan ve gözyaşı seli:	
Oysa papa yerlilerin de ruhu olduğunu söylemişti	61
Tupac Amaru'nun savaşı hatırası	67
Yerlilerin kutsal haftası İsa dirilmeden sona erer	72
Vila Rica De Ouro Preto: Altın Şehri	77
Brezilya altınının İngiltere'nin gelişimine katkısı	83

II. Krallar Kralı Şeker ve Öteki Tarım Hükümdarları

Plantasyonlar, <i>latifundium</i> 'lar ve alinyazısı.....	87
Brezilya'nın kuzeydoğusunda toprağın katli	89
Küba'nın yanık toprakları üzerinde yükselen şeker şatoları	97
İktidarsız yapıya karşı devrim	101
İmparatorluk katil, şeker de katilin elindeki bıçaktı	105
James Watt'ın icadı ve Washington'ın toplarının doğabilmesi için Antiller'deki kölelerin kurban edilişi	110
Gökkuşağı, Gine'ye dönüş yolu	115
Köylülerin satılması	120
Kauçuk döngüsü: ormanın ortasındaki görkemli tiyatronun Caruso tarafından açılışı	121

Kakao kralları purolarını beş yüz bin reallik banknotlarla yakıyorlardı	125
Pamuk için ucuz emek	129
Kahve için ucuz işgücü	132
Kahve kotası ürünlerin ateşe atılmasını ve evliliklerin zamanını belirliyor	135
Kolombiya'nın kanını emen on yıl	139
Dünya pazarının sihirli değneği Orta Amerika'yı uyandırıyor	142
Korsanlar saldırıda	144
Büyük Buhran: "Bir karıncayı öldürmek, bir insanı öldürmekten daha ciddi bir suçtur."	148
Guatemala'da şiddeti kim başlattı?	151
Latin Amerika'da ilk toprak reformu: José Artigas'ın bir buçuk yüzyıl süren yenilgisi	154
Artemio Cruz ve Emiliano Zapata'nın ikinci ölümü	160
<i>Latifundium</i> 'lar gırtlak sayısını artırır, ama ekmeç sayısını arturmaz.....	167
Kuzeyin on üç kolonisi ve başlangıçta önemli olmamanın önemi	172

III. İktidarın Yeraltı Kaynakları

Ciğerlerin havaya gereksinimi olduğu gibi, Kuzey Amerika ekonomisinin de Latin Amerika madenlerine gereksinimi vardır	177
Amazon Ormanları'nda yeraltı kaynaklarının yol açtığı darbeler, devrimler, casusluk olayları ve maceralar.....	178
Pasifik Savaşı'ndan galip çıkanların bir Alman kimyacı tarafından bozguna uğratılması	183
Şili'nin etine geçen bakırdan dişler	189
Yerin altındaki ve üstündeki kalay işçileri	192
Brezilya'nın etine geçen demirden dişler	199
Petrol, lanetler ve başarılar	204
Madeni dev akbalarının kursağına inen Maracaibo Gölü	215

İKİNCİ BÖLÜM

Kalkınma Denilen Tehlikeli Yolculuk

I. Erken Ölümün Tarihi.....	221
İngiliz savaş gemilerinin nehirde bağımsızlığı kutlayışı	223
Endüstriyel çocuk katliamının boyutları	226

Latin Amerika'da korumacılık ve serbest değişim:	
Lucas Alamán'ın kısa uçuşu	231
Asi mızraklar ve Juan Manuel de Rosas'tan artakalan nefret	234
Bağımsız kalkınmanın tek örneğinin, Üçlü İttifakın	
Paraguay'a açtığı savaş karşısında yenilgiye uğrayışı	242
Latin Amerika'nun çarpık ekonomisinde borçların ve	
demiryolların rolü	253
Amerika Birleşik Devletleri'nde korumacılık ve	
serbest değişimin başarısı	257

II. Soygunun Bugünkü Yapısı

Gücünü kaybeden tılsım	263
Kapıları açanlar nöbetçilerdir: ulusal burjuvazinin kısırlığı	266
Makinelerin üzerinde hangi bayrak dalgalanıyor?	274
Uluslararası Para Fonu'nun bombardımanı fatihlerin	
çıkartmasını kolaylaştırır	280
ABD kendi tasarruflarını gözetip başkalarınınkini kullanır:	
bankaların istilası	285
Sermaye ithal eden imparatorluk	286
Deniz piyadelerinin görevini teknokratların üstlenişi	289
Endüstrileşme, dünya piyasasının eşitsizliğe	
dayalı düzenini sarsmaz	301
Teknoloji tanrıçası İspanyolca bilmez	309
İnsanların ve bölgelerin bir kenara itilerek marjinalleştirilmesi	313
Latin Amerika'nın ABD bayrağı altında birleşmesi	319
"Asla mutlu olamayacağız, asla!" demişti Simón Bolívar	328
Aradan Yedi Yıl Geçti	333

GİRİŞ

Fırtınanın Bağrında Yüz Yirmi Milyon Çocuk

Uluslararası işbölümü sonucunda bazı ülkeler kazanırken bazı ülkeler de kaybediyor: Hep kazananlarla hep kaybedenler. Bizim bugün Latin Amerika diye adlandırılan toprağımız, kendini hep kaybetmeye adanmış durumda. Rönesans Avrupalılarının dişlerini boğazımıza geçirmek üzere okyanusa atıldıkları uzak çağlardan beri böyle bu. Yüzyıllar geçti aradan. Ve bütün bu süre boyunca Latin Amerika, işlev ve görevlerinde her gün biraz daha gelişip yetkinleşti. Fetih ganimetleri, altınla örülü vadiler, gümüşle kaplı dağlar karşısında hayal gücünün şaşkınlığa düştüğü o eski hari-kalar diyarı değil artık elbette. Ama bölge hizmetçi durumunu koruyor. Yabancı gereksinimlerin hizmetinde olmaya devam ediyor. Dışarı için tükenmez bir petrol ve demir, bakır ve et, meyve ve kahve, hammadde ve zahire kaynağı ve yedek ambarı olmaya devam ediyor. Ve zengin ülkeler bütün bunları tüketirken, Latin Amerika'nın bütün bunları üretirken kazandığından çok daha fazlasını kazanıyorlar. Müşterilerin aldığı vergiler, satıcılara ödenen meblağlardan kat kat daha yüksek ve işin ucunda, İlerleme İçin İttifak Koordinatörü Covey T. Oliver'ın 1968 Temmuzu'nda açıkça söylediği gibi, "Bugün hakkaniyete uygun fiyatlardan söz etmek, bir ortaçağ kavramını canlandırmaya kalkışmak olur. Zira biz bugün ticaret özgürlüğü çağında yaşıyoruz..."

Gelgelelim ticaret özgürlüğünü yaygınlaştırdığınız oranda, bu özgürlüğün aleyhine işlediği kimseler için yeni yeni hapishaneler kurmak gerekiyor. Engizitörlerle cellatlara dayalı sistemlerimiz, dış kapitalist pazar lehine çalışmıyor sadece; bunlar, aynı zamanda, denetim altındaki iç pazarlara yönelik yabancı kredi ve

yatırımlarının doğurduğu önemli gelir kaynaklarını da koruyor. “Latin Amerika’nın yabancı sermayeye tanıdığı imtiyazlardan bahsedildiği olmuştur. Ama ABD’nin başka ülkelerin sermayesine imtiyaz tanıdığından bahsedildiğini duymazsınız. Onlara imtiyaz tanınmaz,” diyordu 1913’te Başkan Woodrow Wilson ve bir ülkenin, “oraya yatırılan sermayenin kesin egemenliği altına girdiğini” belirtiyordu. Haklıydı da. Bu arada bizler, *Amerikalı* diye adlandırılma hakkını dahi yitirdik. Oysa Haitililer ve Kübalılar, *Mayflower* göçmenleri Plymouth kıyılarında boy göstermeden bir yüzyıl önce yeni halklar olarak tarih sahnesine çıkmış bulunuyorlardı. Bugün bütün dünyanın gözünde Amerika demek, ABD demektir. Bizler, ne idüğü pek belli olmayan ikinci sınıf bir Amerika’da oturmaktayız.

Kesik damarların kıtasıdır Latin Amerika. Keşfedildiği günden beri burada her şey, önce Avrupa, daha sonra da Kuzey Amerika sermayesine dönüşmüş ve o uzaktaki iktidar merkezlerinde öylece birikmiştir, öylece birikmektedir. Her şey, bütün her şey: toprak ve tüm ürünleri, zengin madenlerle dolu toprak altı, insanlar, insanların üretim ve tüketim güçleri, tüm doğal ve insani kaynaklar. Ülkelerin üretim tarzları ve sınıfsal yapıları, daima ve her seferinde kapitalizmin evrensel çarklarına zincirle nişleri göz önüne alınarak, dışarıdan belirlenmiştir. Daima, ağır basan dış metropolün yararına olmak üzere bir işlev verilmiştir her birine ve art arda gelen bağımlılıklar handiyse sonsuz bir zincir oluşturmuştur. İkidenden çok daha fazla halkalı bir zincirdir bu. Hiç kuşkusuz, Latin Amerika içinde, küçük ülkelerin güçlü komşuları tarafından, her ülkenin kendi sınırları içinde de, yerel el emeği ve üretim kaynaklarının büyük kentler ve limanlar tarafından sömürülmesi, bu zincirin bir parçasıdır. (Latin Amerika’nın bugünkü en büyük yirmi kentinden on altısı, bundan dört yüzyıl önce kurulmuştur.)

Tarihi bir yarışma olarak kabul edenlerin gözünde Latin Amerika’nın gecikmişliği ve yoksulluğu, başarısızlığının sonucudur: Biz kaybetmişizdir, başkaları kazanmıştır. Ne var ki

başkaları sırf biz kaybettiğimiz için kazanmış durumdadır: Latin Amerika'nın az gelişmişliğinin tarihi, belirtildiği gibi, evrensel kapitalizmin gelişiminin tarihine bağlıdır. *Bizim yenilgimiz daima yabancılara zaferinin zımnı koşulu olagelmıştır. Zenginliğimiz de daima yoksulluğumuzu doğuragelmıştır; dış imparatorluklarla onların içerdeki yerli beğçilerinin refahını artırmak üzere. Sömürgeciliğin ve yeni sömürgeciliğin simyasında, altın tenekeye, besinler zehre dönüşmektedir.* Potosí, Zacatecas ve Ouro Preto, değerli madenlerin göz kamaştırıcı doruğundan tepetaklak yuvarlanmışlardır boş maden yataklarının derin çukurlarına; güherçile yatağı Şili pampası ile kauçuk kaynağı Amazon Ormanları'nın nasibine ise yıkım düşmüştür; başlı başına bir şeker hazinesi olan Kuzeydoğu Brezilya'nın, Arjantin'deki kıvıltaklı ağacı ormanlarının ya da Maracaibo gölündeki petrol yataklarının ortasında oturanları, doğanın kendilerine sunduğu, ama emperyalizmin ellerinden çekip aldığı servetlerin geçiciliğine, eğretiliğine inandıran çok acı nedenler vardır. *Emperyalist iktidar merkezlerini sulayan yağmur, sistemin geniş kenar mahallelerini baskına uğratmaktadır. Buna paralel ve eşzamanlı olarak da, bizim içeride egemen, ama dışarının egemenliği altındaki sınıflarımızın refahı, yük hayvanları gibi yaşamaya mahkûm halk yığınlarımızın talihsizliğini... talihsizlikten de öte, felaketini oluşturmaktadır.*

Ve gittikçe biraz daha genişliyor gedik. 1850'lerde yeryüzündeki zengin ülkelerin hayat düzeyi, yoksul ülkelerinkini yüzde elli oranında aşmaktaydı. Gelişim bu eşitsizliği daha da artırdı. Başkan Richard Nixon, Nisan 1969'da O.A.S.* toplantısında yaptığı konuşmada, ABD'deki kişi başına gelirin 20. yüzyıl sonunda Latin Amerika'nunkinin on beş katına ulaşacağını açıklamıştı. Emperyalist sistemin toplam gücü, bileşenlerinin zorunlu eşitsizliğine dayanmaktadır. Bu eşitsizlik de her geçen gün biraz daha dramatik oranlara ulaşıyor. Gittikçe büyüyen bu aykırılığın dinamiği sonucunda, baskıcı zalim ülkeler mutlak olarak biraz daha, görece olarsa gittikçe çok daha fazla zenginleşmektedirler.

* Amerikan Devletleri Örgütü.